

TONKINA JEDINA LJUBAV

Malena vremena – malene teme

I.

Bilo je to u vrijeme kada je ono ljubomorno ratno čudovište, kojemu se nitko neće priznati ocem, a svi su mu majka, ležalo još samo kao tajni embrio u mračnoj utrobi bankarskih, ministarskih i generalštapskih rezervatnih kasa. Bilo je to još u takvo predratno vrijeme kad se ljudima, pogotovo onima malima koji su poslije bili najvećom žrtvom, moglo činiti da su vodom pokršteni Evropejci za krštenje krvlju sposobni samo na dalekoj i valjda još divljoj periferiji svijeta, negdje tamo u istočnoj Aziji, kad se radilo o žutim Japancima, ili u južnoj Africi, kad se vodila borba sa, valjda crnima, dok su u Africi, Burima.

U našem gradu, manjem tada za više od pola nego što je to danas, u gradu tek s počecima kinocivilizacije i revolver-progresa, i prema tomu sa valjda barem upola tanjim policijskim arhivom od današnjeg, živjelo se, barem prosječno uzeto, još malograđanski idilično. Bilo je, doduše, i tada različitih uzbuđenja, no kao što tada još nikog nije uzrujavalo nešto takova kao što je rat, nije to nikog ni nešta takova kao što je to jedna nemirna kći rata, s preteškim imenom da bismo ga tu mogli ispisati. Pa već i sam vanjski izgled grada bio je spokojniji: njegove ulice nisu uzbuđivali automobili, motocikli i električni tramvaj, nad krovovima i mnoštvom njegovih zvonika nisu bumbarali aeroplani i strujali valovi radija – ritmično su po ulicama klopurali samo fijakerski konji, cinkali bicikli i brencao konjski tramvaj, a zrak je bio samo još carstvo za go-

lubove i vrapce, oblake i vjetar, i najviše još za šarene dječije balone po groš.

U to vrijeme još i oni pomoću kojih se poslije u život probudilo čudovište rata u samoj Evropi, mislimo tu soldate, izgledali su da postoje samo zato da budu za dekoraciju i paradu, i najviše još za flert. Šareni, u svim mogućim uniformama, kako nam ih je to namrlo vjekovno jedno carstvo: domobranci, zategnuti u svoje modre triko-hlače kao da će svakog časa nastupiti negdje u cirkusu, kanoniri u crvenim hlačama i kapi kao crveni đavoli, dragoneri sa svojim gajtanima i kacigom kao da će sad na vitešku kakvu obdulju, mnogo skromniji saniteci, no i oni još uvijek u boji, smeđoj ozbiljnoj boji i sa znakom svoje humane dužnosti, sa* širokim, od domobranskih mnogo širim bajonetama za pojasom – ti soldati, i sami oni, određeni i dresirani već tada za kasniji pokolj, izgledali su također nekako idilično, a svakako romantično. Sa svojom nošnjom zanoseći na romantiku boje, oni su u sebi imali nešto tako reći ženskastog, ili, da ostanemo na tlu muškaraštva na kom su oni bili, jer inače ne bi bili soldati, to su onda oni podsjećali na one mužjake o kojima pripovijeda zoologija i Darwin da su šareni, nakićeni i kitnjasti samo zato da se time dopadaju i privuku k sebi ženke.

No, a to im je i uspijevalo. Skromno mislimo, i ne izričemo pritome nikakvo veselje, kao uostalom ni žalost, da im je to, barem u našem gradu, više uspijevalo nego danas. Crvene hlače, kričljive kao strasna, nestišana, ali smirenja željna krv, modre triko-hlače iz kojih se jasno ističu jaki muškarački listovi da te njima stegnu kao klještima, sabljica koja zveckea i zvoniti po asfaltu kao što to može zvoniti samo još srce, zaljubljeno i ponosno, da se za tobom okreću drugi ili druge – takova šta, zar je to bilo malo mnogo put i za mnoge napirilitane poludjevice u salonima, a kamoli za onaj mali i sitni ženski svijet koji se po cio tjedan prebijao i robijašio u kuhinji, uz tuđu bebu i u tvornici, a malo, malo zraka i mogućnosti za odmor i razonođenje dobijao samo u nedjelje i praznike poslijepodne?

---

* U izvorniku stoji: *u*.

Nije to bilo malo za mnogu služavku, bonu, kuharicu, radnicu i drugi sličan ženski svijet, pa tako to, sasvim prirodno, iako popraćeno čudnovatim okolnostima, nije mimoišlo ni Tonku Novoselovu.

Zapravo je Tonka Novoselova, usprkos već tada navršene trideset i druge godine, bila u svemu što se tiče Amorovih posala i intriga naročit, nenačet izuzetak. Doduše, zli jezici njenih susjeda znali su šaputati i drukčije... Tonka je bila siročče, još u djetinjstvu umro joj je otac, a kasnije i majka. No, nasreću, majka je ostavila iza sebe drugoga muža, i to je bio Tonkin spas, jer je kod ovoga, budući da se on nije po drugi put oženio, ostala kao gazdarica. I onda, baš su u tome bili zli jezici: da je Tonka uopće u svemu u očuha zamijenila pokojnu ženu, dakle i u noćnim dužnostima... Tako se bar o tome, na svojim šaputavim domjencima sa susjedama, preklinjala njena najbliža susjeda. A to je onda moglo biti vjerojatno iz dva razloga, prvo, jer je ona imala svoj krevet upravo do stijene gdje je, s druge strane, bio Tonkin, i drugo, jer je ona bila gospojica od, doduše, nekih pedeset godina, no zato još uvijek bila žena s mnogo mladenačke nostalgije, pa prema tome sigurno mogla imati izoštren sluh za šapat i šumove, makar to bilo i u krevetu preko zida.

No dok je takova bila paučina fame oko Tonke i njenog očuha, ustvari je istina – i to je osim Tonkinog hrkanja i prevraćanja u nešto škriputljivom njenom krevetu stara gospojica mogla jedino čuti preko zida – istina je bila samo u tom da je već davno, davno, pred više od godine dana, a tek mjesec-dva poslije majčine smrti, Tonkin očuh jedne subote i kasno već u noći došao kući nakresan kao možda nikad prije toga. I, kako mu je ona, ustavši u košulji iz kreveta, otvorila vrata, tako ju je on zagrlio, a zatim sjeo na njezin krevet, pa govorio, govorio, ne dao se odande, htio nešto više... No shvativši ga, kako ga u prvi mah uistinu nije, Tonka ga odgurnula od sebe, počela da viče. A i on je rogoborio, kleo još i u krevetu, naravno već svome. I to je bilo sve. Sutradan, kad se on rastriježnio, možda se više nije ni sjećao šta je htio u noći, ili bar nije o tom više ništa govorio. I nikad poslije, kroz cijelu godinu dana, nije on, premda je još pokoji put znao kući dolaziti dobre volje, pokušavao

ništa slična. Od rana jutra pa preko cijela dana, osim o podne, radio je on kao sluga u jednoj velikoj i blizoj trgovini stakla, a uvečer lijegao je rano i pokazivao samo još smisao za dobro i čvrsto spavanje. Možda je, uostalom, imao gdje drugdje koju drugu ženu, moglo se to suditi po tome da je znao kući dolaziti kasnije i onda kada očito nije bio u birtiji, jer je bio potpuno trijezan... No Tonka ta žena nije bila – drage susjede, i vi, stara gospojice preko zida, ona to uistinu nije bila!

Uostalom, da je i bila, šta bi u tome bilo strašno? I najmanji crv i buba, sisavac ili nesisavac, ima u svom kraćem ili dužem životu pravo na svoj komadić strasti i sreće, i oni ga to makar i samo instinktom uzimaju, jer inače ih više ne bi ni bilo. Zašto to dakle ne bi smjelo biti i za ljudsko čeljade, Tonku?

Divlji brak? Divlji brak! A koji je brak tako pitom i složan da se i on, premda uzakonjen milošću sakramenta, ne bi bar na momente mogao nazvati divljim?

A Tonka je bila, kako se to kaže, žena u naponu snage; nimalo kakav sušičav i rahitičan tip iz današnjih modnih žurnala. Nešto malo doduše previše blijeda, kao opatica, sazdana je ona bila po tipu kurbeovskih, rubensovskih žena. Mogla se ponositi s jedrim, punim grudima koje su ispunjavale bluzu da se ta nad njima ispinjala kao vrhnje nad loncima zakipjela mljeka; s bedrima, da ta sa svojim oblim širinama nisu mnogo zaostajala za tamburaškim berdetom; s nogama koje su tada, u vrijeme sūkānjā do zemlje, bile još doduše sakrivene, no bile krepke i punih listova – vidjelo se to naročito u kišovite, blatne dane, kada je Tonka, da se ne zablati, podizala suknje pa se noge, još jače poradi debelih čarapa, pokazivahu čvrste i masivne kao što su pokatkad čunjevi na kuglanama.

Ali sve to, sva ta Tonkina tjelesna građa, šta joj je ona koristila, makar da se moda tadašnjeg vremena nije tako stavila u neprijateljstvo spram volumena, kako se to danas? Šta joj je koristila, makar da je Tonka po svom niskom položaju na ljestvici društvene hijerarhije dolazila kao žena u obzir samo za onaj manje ili više isto tako situiran muški svijet za koji moda, kad bi i bila drukčija, onako kao ni danas nije nikakav diktator, i za koji, štaviše, po zdravom još i prirodnom osjećanju za

veću svrsishodnost produženja vrste, malo veći volumen izaziva većinom prije veću negoli manju simpatiju?

Tonki to od njena djevojaštva pa do trideset i treće već godine nije koristilo ništa. Prije svega, ona u licu nije bila lijepa. No to bi bilo još najmanje. I ružne žene znadu naći svoje adonise koji ih ne baš tako rijetko s kakve klupe ili iz grmlja dovede preko oltara u bračnu postelju. Osim toga, ako Tonka nije u licu bila lijepa, nije bila ni tako ružna. Njene oči bile su, doduše, raznobojne, jedno oko plavo, drugo žuto, a obadva odviše izbuljena. Nos joj je bio previše malen, frnjast i s bubuljicom na vrhu, i uopće joj je lice imalo neki tup i ograničen izraz. Ali zato su joj usne bile male, lijepo rezane i mekane, da bi poljubac tamo među njih stao kao u dva mekana jastučca. I što se baš ograničena izraza tiče, zar je to i kod lijepih žena rijetkost, pa ipak im je uspijevalo i uspijeva da ne samo nađu nekog za bračnu postelju, nego su postale i postaju milostive, imaju više, voze se bar danas u autima, briljiraju u društvu, prave preko muževa čitave nove političke obrate i situacije.

Tonkina tragedija bila je najviše u tom da je bila strašno nagluha, gotovo gluha. Posljedica je to bila jedne bolesti u djetinjstvu, a uslijed nje Tonka je od ljudskog govora, koji je ipak tako potreban i za ljubav, nešto malo razumjela samo onda ako joj se – nije to baš moralo biti u samo uho – jako vikalo, ili samo onoliko koliko je to mogla pročitati na usnama i po kretnjama svojih sagovornika. Tako je to s njome bilo, i koliko je s jedne strane bila istina da joj je to sprečavalo uvijek svaki ma samo i lakši, a kamoli ozbiljniji ljubavni odnos, toliko je s druge strane bilo vjerojatno da se baš radi te njene gluhoće najviše i učvrstilo kod njenih susjeda vjerovanje u ono o čemu ih je uvjerala njena najbliža susjeda, stara gospojica: da je naime Tonka, kako je već rečeno, imala taj odnos sa svojim očuhom. Zajedno su se i sami našli pod istim krovom, nitko ih ne smeta, on je još krepak muž, a ona mlada, i nikakav nisu krvni rod, pa šta je onda drugo moguće?

Ipak, treba priznati da su tu pretpostavljenu situaciju između njih dvoje vrijedne susjede i građanke – iako je vrijeme bilo u moralnom pogledu manje širokogrudno negoli što je to

danas (a da li je tako uistinu?) – primale prilično lojalno, te dugo i dugo o tome što su one o njoj držale i šaputale Tonka nije znala ništa.

No jednom je to morala doznati... Kuća u kojoj je stanovala činila se, doduše, s ulice mala, ali je unutra imala prigradnje i bila cio labirint – i tu je bilo susjeda premnogih i presvakakvih a da bi bilo koja tajna mogla ostati tajnom zavazda. Pogotovo to za onu koje se ona najviše ticala.

Radilo se samo o tome da se Tonka zaplete u kakvu svađu kakvih je u kući između stanarka bilo možda toliko koliko je i dana u godini, a u kojima jezik, bujan i inače, nabuja još više, postaje vjetrenjača koja se okreće neodgovorno prema vjetru prvog mislenog refleksa i ne pazi više na granice koje mu postavlja razum, humanost i sudski propis po kome za svaku tvrdnju treba dokaza.

Tonka se uslijed svoje gluhoće teško sporazumijevala sa susjedama, živjela je prema tomu mirno i povučeno. Ali se ipak dogodilo da je i ona morala u svađu.

Unatoč sve svoje gluhoće, a usto je bila i nepismena, Tonka je bila dobra i revna domaćica – u tom je očuh s njome mogao biti samo zadovoljan. Na trgu se znala dobro pogađati i kupiti samo dobre stvari, i kuhala je tečno i valjano. U stanu i kuhinji bila je uvijek čistoća i red, rublje uvijek navrijeme oprano i uglačano, i nikad se nije dogodilo da bi očuhu ostalo nepokrpano rublje i čarape. Povrh toga Tonka je imala i drugih konstruktivnih kućanskih sposobnosti, i jedna je tu radišnu i štedljivu ekonomku naročito uveseljavala. Bilo je to da je ona u svojoj drvarnici držala kokoši, koje su joj u proljeće valile mnoge, mnoge piliće, a inače uvijek nesle svježja i krupna, krupna jaja. Koko-kokodak! – koliko li je to bilo veselje kad joj se činilo da čuje njihovo kokodakanje, premda je ona stanovala u kući sprijeda, s prozorom na ulicu, a drvarnica bila u dvorištu sasvim straga – i koliko li je bilo veselje još veće kad je, s jajima u ruci ili kecelji, prolazila mimo stanara i stanarki preko dvorišta! Bila su to obična, kokošja jaja, no veselje, a i ponos s kojim ih je nosila bio je takav kao da je u kecelji ili ruci nosila grude zlata.

No onda, onda, najprije jednoga dana, pa i dana sljedećih, jaja nema... Kokoši su kokodakale, pijevac je pred neki dan pred njome obljubio jednu kokošku, pa je sigurno tako i druge, ali ploda od toga nikakvog!

Moglo je biti samo to da jaja neko krađe. Ona je, doduše, uvijek pomno zaključavala na drvarnici vrata, i lokot je bio čitav, no zar nije tko u drvarnik mogao i drukčije? I uistinu, kad je Tonka konačno malo bolje razgledala i ispitala na drvarniku letve, našla je da su dvije, sasvim uza zid, samo prislonjene – eto, otvor tata bio je nađen, o tatu se radilo sigurno! I slučaj je htio da je baš poslije toga otkrića, na prolazu preko dvorišta, kroz otvorena vrata bravarske radionice koja je pripadala mužu kućepaziteljice, spazila šegrte kako na svojoj bravarskoj vatri peku kajganu!

Otkud njima jaja, i zašto su brzo zatvorili vrata kad su spazili da ona prolazi mimo?

Ona svadljiva, burna plima, koja je među stanarkama te kuće bila tako česta i spram koje je Tonka uslijed svoje gluhoće stajala toliko postrani da je do nje od te plime dopirao samo slab i nerazgovijetan žubor – ta plima je sad nju, uvrijeđenu i rastuženu strašno, zahvatila i samu, dignula se baš po prvom razlogu iz nje same.

– Kradljivci! Tati! A-a-aj. Boga ih nije strah! – stajala je ona pred radionicom i psovala takovim glasom da se brzo strčala sva kuća. Kao svi nagluhi i gluhi, ona je, i kad je bila mirna, govorila glasom jakim kao da viče, a sada je taj glas premašio sama sebe, i, što je naročito značajno za nj bilo, podrhtavao je i tresao se u grlu da je iz njega, neka nam bude oprošteno što kažemo, izlazio meketav kao u koze.

Sva se kuća dakle strčala na to još nečuveno čudo od glasa, no ispred sviju, iz nedaleke kuhinje, kućepaziteljica. Razlog za svađu bio je malen, no u malenom svijetu, kao, uostalom, i velikom, nije rijedak slučaj da je sukob to veći što je za nj razlog manji. I Tonka je sigurno imala pravo, vidjelo se to po šegrtima, koji su se, doduše, opirali da bi oni krali jaja, ali pritom i međusobno sebi namigivali i podsmijavali se – pravo je imala Tonka, ali zar je to bilo pravo i za kućepaziteljicu?

Bio je to div od žene; kad je stala na otvorenu polovicu starijskih kućnih vrata, mogla se uz nju provući samo još mačka. I nije bila loša žena; u mladim svojim danima ne jedno je dijete od koje susjetke, ako je ta bila odsutna, a dijete plakalo, nahranila i umirila kao rođena mu mati na svojim omašnim prsima. Ali je bila temperamentna, vlastoljubiva i tašta. Kad već kao poštovana građanka i obrtnica nije imala svoje kuće kao što su to imale mnoge druge njezine kolegice, držala je neobično mnogo do toga da bude uvažavana ne samo kao kućepaziteljica, to bi bilo malo i prosto, nego čak kao neka predstavnica milostive gospođe kućevlasnice, s kojom je stajala kao jedna od najstarijih njenih stanarki na vrlo dobroj nozi, a koja je stanovala drugdje, u jednoj svojoj vili. I baš ta potreba uvažavanja i posluha, pa onda neko strasno, katkad gotovo slijepo osjećanje za nepovredivost svega što se ticalo nje i njene brojne obitelji, uključivši tu i kalfe i šegrte – baš to je bio glavni razlog da se u kući dizala stalno tolika bura. Rijetko je koji susjed bio pošteđen od njenog napadaja, s nekima je i tada živjela u krvnoj zavadi; a svađu je dizala za tricuju, pa štaviše, ako se koja svađa i nije ticala nje i njenih, umiješala se u nju takođe uvijek htijući da ima pravo samo ona i nitko drugi.

Tako je sad, čuvši Tonku što više o njenim šegrtima, istupila pred nju, izasula na nju cijelu bujicu grdnji – u riječima ona nikad nije bila izbirač. Njeni šegrti da krađu? Šta ona misli, da njeni šegrti kod nje gladuju, pa su im potrebna tuđa jaja? Gluha, lažljiva prasica! Prasica, da, jer kako ona uopće smije tamo u drvarnici držati kokoši? Ono je kotac, a ne drvarnica! Smrdi po cijeloj kući kao najgori zahod! I to će ona reći kućevlasnici, pa ako gluhoj mrcini nije pravo da više ne smije držati kokoši, neka seli van!

Tako i slično se razgoropadila gospođa bravarica. I Tonkine kokoši sigurno nisu tako zaudarale kako je to ona tvrdila; uostalom, imale su i druge stanarke kokoši, pa i ona sama, i dvije-tri su se upravo i plele u blizini... No to i nije glavno. Glavno je bilo da je ona u srditosti svojoj izvalila i ono što se dotle o Tonki nikad nije reklo tako glasno i pred tolikim svjedocima:

– Mrcina jedna! I ti se pozivaš na Boga! Bogomoljka hoćeš biti, a očuha imaš za šoca i živiš s njime kao prasica bez blagoslova! Skrij se radije, da te nitko ne vidi! A ionako te nitko neće da gleda, osim tvog šoca očuha! Nisu drugi muškarci tako ljudi da bi koji htio takvu gluhu kobilu!

Premda je to ona vikala u piskutljivom cikutu, tako prodirnom da su se na kućna vrata sletili čak ljudi s ulice, Tonka ju nije čula ni razumjela. Ona je, našavši se tako nenadano pred tim razburjalim divom od žene, razumjela uopće samo to da ta žena brani nepravo, pa je podivljala i sama, zabavila se sva samo sa svojom vlastitom vikom. Kokoši nju stoje novaca, jaja su na trgu skupa, šegrti su od njenih jaja pekli kajganu, kradljivci su, i Bog će ih i Majka Božja kazniti, kao i sve koji tu krađu brane! Sram i vas budi, sram! Malone je na kućepaziteljicu i pljunula.

Nije to, nasreću, jer bi, kako su se već, osim već prisutnih šegрта, zbirali kućepaziteljičini domari, bilo i batina. Tako se ta svađa završila time da se Tonka, larmajući još uvijek, povukla u svoju kuhinju. I onda, već poslijepodne toga istoga dana, baš u toj istoj kuhinji, čula je ona i razumjela od jedne susjede sve što je o njoj i njenom očuhu vikala kućepaziteljica.

Ta susjeda, koja se tako požurila da joj to kaže, bila je jedna od onih s kojima je kućepaziteljica bila u krvnoj zavadi. Njen muž bio je kantinijer, ili tako nešto, u Prometnom uredu, starom *Betribslajtungu*. Prodavao je tamo slaninu, kobase, pecivo, a strašno se kućepaziteljici zamjerio što se jednom hvalio da je i on obrtnik. Pa to i koješta drugo, jer su se međusobno potukla njegova i kućepaziteljičina djeca, i svejedno još šta, dovelo je do toga da su jedne večeri najstariji kućepaziteljčin sin i šegrt njega dočekali u mraku kućne veže i stali ga tući. A to je tad njegovu ženu, upravo spomenutu susjedu, uzrujalo tako da je, kako je upravo pred muža dolazila sa zapaljenim lampašom, s tim istim lampašom, zaboravivši da ga bar utrne, dobježala čak na policiju da tamo podnese prijavu i traži pomoć. Pomoć je i došla, i stvar se još uvijek rješavala kod suda – i sve je to onda bio dovoljno velik razlog da je ta susjeda, premda inače dotad nije mnogo marila za Tonku, doš-

la k njoj, psovke kućepaziteljčine iskitila i naduvala još više, učinila uopće sve da, dobivši i nju uza se, proširi još više front neprijateljstva protiv kućepaziteljice.

Samo je to moglo svršiti zlo i za nju samu. Brzo je morala umaći iz kuhinje, jer se Tonka uzrujala i uzvikala tako da je sreća bila jedino u tome što tad baš nije kućepaziteljice bilo kod kuće. Inače bi sigurno došlo opet do svađe, koja tad ne bi mogla mimoći ni nju... Uostalom, do toga je drugog dana i došlo, i nastavljalo se tako, usprkos pomirljive intervencije Tonkina očuha i na jednoj i na drugoj strani, nekoliko dana uzastopce. Konačno, sve je, barem za prvi mah, svršilo time da je na scenu nastupila i kućevlasnica. Tonkinom očuhu zaprijetila je, ako ne umiri svoju pastorku i ne makne iz drvarnice kokoši, otkazom stana, a tako isto i ženi kantinijera, ako će svoj spor koji ima s kućepaziteljicom kod suda pokušavati i dalje da rješava ovdje u kući svađama i spletkama.

Da, i to treba reći: Tonkin očuh, kad je od Tonke čuo kakvom se klevetom na nj i na nju nabacila kućepaziteljica, slegnuo je ramenima i odbio, kako ga je na to preko Tonke huckala i kantinijerova žena, da kućepaziteljicu* tuži sudu. On je, reče, učinio što je mogao i što je jedino imalo smisla, prosvjedovao je kod kućepaziteljice same da ga s takvim nečim optužuje. I glupost je to sve – bapska posla! – viknuo je Tonki u uho i dao se radije na to da sebi reže kurje oči.

Ustvari, on je odavao dojam čovjeka kojemu baš i ne bi bilo tako glupo kad bi bilo onako kako ga je to optuživala kućepaziteljica. No dosta o njemu i vratimo se Tonki. Za nju je taj cio slučaj bio od važnosti mnogo veće nego te da je morala ostati bez svojih kokoši i kokošnjih jaja. Cio taj slučaj, i zato smo ga baš iznijeli opširnije, probudio je u njenoj gluhoćom ograničenoj duši nešto što je prouzročilo da je za nju u trideset i trećoj godini dozrela situacija u kojoj oko postaje življe, krv glasnija, volja i spremnost veća da i ona prihvati prvu priliku za igru s Amorom i makar i sama nastavi srce za njegovu strelicu.

---

* U izvorniku stoji: *kućevlasnicu*.

Konačno – neočekivano i još prije nego bi se to ikad nadala – Amor se pojavio, i njegova ju je strelica pogodila. Moglo bi se, štoviše, reći da to nije bio Amor sa strelicom, nego Amor s topom – u njenom životu se pojavio i u srce zasjeo – o, simpatijo žena! – baš miljenik i službenik Marsov, jedan od onih sa crvenim hlačama i kapom, gospodin kanonir.

Ljubav je u trideset i trećoj godini došla, samo u kakva će te nova zla i smutnje, razočaranje i poraz uvaliti ta tvoja ljubav, o jadna, nesretna Tonko!

II.

Premda smo ustvrdili da je Tonka Novoselova, što se tiče Amorovih posala i intriga, bila do svoje trideset i treće godine naročit i nenačet izuzetak, bilo bi krivo kad bi se ta tvrdnja uzela sasvim doslovno. Kao što smo je opisali, bila je Tonka zdrava i jedra žena, pa je već samo to – usprkos prevelike gluhoće, da bi se čemu zavodljivijem o ljubavi mogla poučiti iz slušanja, i usprkos nepismenosti, da bi se to isto mogla možda iz čitanja – bilo dovoljno da je za zavodljivost, potrebu i sreću ljubavi doznala ona već davno, davno, pomoću same sebe, iz svog vlastitog tijela. Bio je to, još od prvog djevojaštva, glas iznutra, glas čežnje, i on je ostajao, bio budan čak i onda kad je one noći sjeo na njen krevet njen očuh. I može se reći čak i to: Tonka je mnogo put poslije te noći mislila i kunjala nad mišlju: kako bi se ponašala da je očuh s istom namjerom i željom došao k njoj još jedanput... No on to više nije učinio, a ona nije smogla ni snage ni načina da ga na to navede, štaviše, prepadala se već i same misli da bi takav grijeh između njih bio zbilja moguć...

Takav grijeh!

U onoj svađi radi kokošnjih jaja kućepaziteljica je Tonku nazvala bogomoljkom, i uistinu je Tonka bila jako bigotna. To bi bilo rijetko da bi ona zanemarila koju lamentaciju pred Uskrs ili zornicu pred Božić. Često pod tjednom išla je na ranu misu ili na večernjicu i blagoslov, a večernjica i blagoslov